

УДК 378.147.015.31-057.87:376

DOI <https://doi.org/10.52726/as.pedagogy/2024.2.17>**К. М. П'ЯВКА**

викладач акордеону кафедри теорії, методики музичної освіти та інструментальної підготовки,
Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради,
м. Луцьк, Україна

Електронна пошта: kpyavka@lpc.ukr.education

<https://orcid.org/0000-0002-0453-454X>

ІНКЛЮЗИВНИЙ ПІДХІД У РОЗВИТКУ МУЗИЧНО-ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ СТУДЕНТІВ МУЗИЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

У даній статті розглянуто інклюзивний підхід у розвитку музично-творчих здібностей студентів музичних спеціальностей, окреслено теоретичні основи інклюзивної освіти та її вплив на музичне навчання. Описуються індивідуальні методики навчання студентів з особливими освітніми потребами, роль викладача у цьому процесі, а також практичні методи і прийоми для розвитку творчого потенціалу. Висвітлено перспективи впровадження інноваційних підходів та технічних засобів у музичну освіту.

Демократизація, інклюзивність, академічна свобода, варіативність освітніх траєкторій, стійкість, емпатійність – цивілізаційно визначені ціннісні та методологічні детермінанти оновлення змісту та технологій мистецької та музично-педагогічної освіти в Україні набули особливої актуальності у зв'язку з інтеграцією національної системи вищої освіти у Європейський простір вищої освіти та Європейський дослідницький простір. Невід'ємною характеристикою мистецького освітнього простору (за Г. Падалкою) є досягнення демократичного характеру підготовки майбутніх фахівців, що передбачає відмову від виняткового орієнтування на «трудоий спосіб життя» та більш гармонійне збалансування дотримання вимог державного стандарту вищої мистецької освіти та забезпечення права студента на вільний вибір індивідуальної траєкторії професійного зростання під час навчання, врахування індивідуальних освітніх потреб.

Ключові слова: музично-творчі здібності, інклюзивна освіта, музична освіта, музичні спеціальності, творчий потенціал.

Постановлення проблеми. У сучасній музичній освіті все більш актуальним стає питання впровадження інклюзивного підходу, що дозволяє студентам з різними освітніми потребами розвивати свої музично-творчі здібності. Традиційні методики навчання часто не враховують індивідуальні особливості студентів з інклюзивними потребами, що призводить до труднощів у їхній соціалізації та самовираженні. Відсутність адаптованих навчальних програм та методів створює бар'єри для їх повноцінного залучення до творчої діяльності. Проблема полягає в необхідності розробки та впровадження ефективних педагогічних підходів, що сприятимуть розвитку музично-творчого потенціалу студентів в умовах інклюзії. Питання інклюзивної освіти, зокрема в музичному контексті, досліджувалося багатьма науковцями як в Україні, так і за кордоном. Конструктивними у руслі сучасності є дослідження були таких науковців, як О. Савченко, Л. Даниленко, І. Колеснікова, Н. Ничкало та інші. Також не менш актуальними є результати досліджень музичної освіти

у працях іноземних науковців, а саме Еліс Хаммел та Райан Хоріган. У своїй книзі «Teaching Music to Students with Special Needs» автори розглядають різні підходи до музичної освіти для дітей та студентів з особливими потребами, надаючи практичні рекомендації щодо адаптації навчальних програм. Дебора В. Блер, американський педагог, професор у своєму доробку «Exceptional Music Pedagogy for Children with Exceptionalities» аналізує міжнародний досвід викладання музики для студентів з особливими освітніми потребами, зосереджуючись на інклюзії та адаптивних технологіях. Важливі напрями освіти у своїх роботах описує та досліджує американський професор, доктор філософії з теорії музики в Єльському університеті Джозеф Штраус. Дж. Штраус є теоретиком музичного мистецтва. У його науковому доробку налічуються музично-теоретичні статті, аналітичні дослідження музики різноманітних композиторів-модерністів, а останні його праці розглядають інвалідність як важливий аспект оновлення змісту та технологій педагогічної освіти. У своїй

книзі «Extraordinary Measures: Disability in Music» автор розглядає вплив інвалідності на музичну творчість та освітній процес, підкреслюючи потенціал інклюзивної музичної освіти. Ці науковці зробили значний внесок у розробку інклюзивних підходів до музичної освіти та дослідили, як адаптовані методики можуть допомогти розвивати музично-творчі здібності студентів з різними освітніми потребами» [Joseph N. Straus].

Мета статті полягає у дослідженні інклюзивного підходу у розвитку музично-творчих здібностей студентів музичних спеціальностей, вивченні його теоретичних основ, практичних аспектів та визначенні ефективних педагогічних методик, що сприяють інтеграції студентів з особливими освітніми потребами у процес музичного навчання.

Результати та дискусії. Інклюзивна освіта є одним з основних напрямів сучасної педагогічної діяльності. Вона передбачає створення умов для навчання всіх студентів, незалежно від їхніх особливих освітніх потреб. Музично-творчі здібності займають важливе місце у формуванні гармонійної особистості, а розвиток цих здібностей потребує особливого підходу, коли мова йде про студентів з інклюзивними потребами. Інклюзія як один із напрямів педагогіки ставить перед собою завдання забезпечити рівні можливості для всіх студентів, незалежно від їхніх фізичних, психічних чи соціальних відмінностей. У музичній освіті інклюзивний підхід дозволяє врахувати індивідуальні потреби кожного студента і допомогти йому розвивати музично-творчі здібності. Вагомим компонентом професійно-важливих якостей музиканта-виконавця вважають музичні здібності. Як зазначається у психологічній енциклопедії, здібності – індивідуально-психологічні особливості людини, що виявляються в діяльності і є умовою її успішного виконання. «Від здібностей залежить успішність здобування знань, навичок і вмінь, але самі вони з наявними знаннями, навичками і вміннями не порівнюються. Використання різноманітних методик при дослідженні здібностей і опрацювання результатів математико-статистичними методами виділили та виокремили загальні і спеціальні здібності. До загальних відносять здібності, які відповідають вимогам не одного, а багатьох видів діяльності (загальний інте-

лект, креативність та ін.). Спеціальні здібності (наприклад, поетичні, музичні, математичні) відповідають вимогам одного виду діяльності. Вони не є розповсюдженими. Їх формування вимагає спеціального навчання і навіть обдарованості» [Кірнарська]. Схильність особистості до занять мистецтвом передбачає здатність мислити художніми образами та наявність творчої фантазії. Музикальність уміщує здатність особистості відчувати красу і виразність музики, сприймати в музичних звуках художній зміст. Музикальність баяністів-акордеоністів розвивається шляхом ретельної і вмілої роботи на заняттях з фаху; якісного і всебічного розкриття змісту музичних творів, що вивчаються; прослуховування музики у високопрофесійному виконанні. Музичні здібності студентів-музикантів проявляються у музичній діяльності та сприяють її успішному виконанню, уможлиблюють швидке формування та розвиток уміння натхненно відтворювати художній образ на баяні (акордеоні). Науковці виділяють такі музичні здібності: музичний слух, відчуття музичного ритму, музичну пам'ять, які є вагомими для баяністів-акордеоністів. Однак, для останніх не менш важливі і спеціальні виконавські здібності.

Педагогіка інклюзії саме у музичних дисциплінах повинна бути спрямована на створення таких умов, які стимулюватимуть здобувачів освіти до творчої діяльності, забезпечуючи при цьому комфортну і безпечну навчальну атмосферу.

Студенти з інклюзивними потребами можуть мати різні фізичні, когнітивні чи психоемоційні особливості, що впливають на їх здатність сприймати музику та творчо виражатися. Це вимагає розробки і застосування індивідуальних методик навчання. Наприклад, для студентів з порушеннями слуху можна використовувати візуальні та тактильні способи навчання, тоді як для студентів із затримками у розвитку важливі повторювані вправи та використання адаптованого музичного матеріалу. Дуже важливу роль у процесі формування музичних уявлень здобувачів освіти з порушеннями зору відіграє врахування їх музично-естетичних інтересів й уподобань. Музично-педагогічна діяльність із такими студентами доводить, що розвиток інтересу до музичної діяльності, усвідомлення її мотиваційного боку, розвиток музичних здібностей та якісний кінцевий результат процесу

навчання стимулює та оптимізує діяльність, збільшує бажання примножувати свої результати в цьому виді діяльності, що є запорукою успішності та ефективності освітнього процесу. Одним із важливих факторів у розвитку музично-творчих здібностей особистості є наставник, вчитель, викладач. Педагог, який працює зі студентами з інклюзивними потребами, повинен мати високу емпатію і бути готовим до постійного навчання та самовдосконалення. Важливою частиною роботи є не тільки викладання музики, але й створення умов для емоційної підтримки і стимулювання творчого потенціалу студентів. Під час освітнього процесу викладач має скласти орієнтовний індивідуальний план розвитку, що враховує специфічні особливості студента. Саме індивідуальний підхід до кожного здобувача і є ключовим елементом інклюзивної освіти. Під час навчання сучасний педагог використовує та застосовує у свій професійній діяльності різні види та методи роботи. З-поміж них і можна виокремити технічні засоби, такі як спеціальні музичні інструменти або комп'ютерні програми, які значно полегшують навчальний процес. А у процесі саме інструментального навчання викладач має значну роль виділити саме підбору музичного репертуару. Музичний репертуар має бути різноманітним за жанром, характером, тематикою, емоційно-образною виразністю, який би сподобався та сприймався студентом із задоволенням. Тому дуже важливо під час підбору музичного матеріалу дотримуватись таких вимог:

- відповідність ідейно-художнього змісту музичного твору можливостям сприймання особистостям з особливими потребами;
- відповідність технічних можливостей пісенного репертуару, з фізіологічними можливостями;
- врахування психофізіологічних можливостей;
- врахування особистих вподобань студента.

Музика є універсальним засобом спілкування і самовираження, що дозволяє студентам з інклюзивними потребами подолати внутрішні бар'єри та знайти свою унікальну творчу ідентичність. Спільні проекти, участь у концертах і фестивалях допомагають студентам відчути себе частиною творчої спільноти. Під час освітнього процесу, здачу іспитів концертної діяль-

ності психологічна підтримка є невід'ємною частиною роботи з інклюзивними студентами. Музика може використовуватись як терапевтичний засіб для розвитку когнітивних і емоційних навичок. Студенти, які мають труднощі у навчанні, потребують особливої уваги та підтримки з боку викладача, що дозволяє їм подолати страх і стати впевненими у своїх творчих можливостях [Зязюн]. Молодь та юнацтво є однією з найвразливіших до стресу груп населення. Формування психологічної стійкості та підтримки з боку викладача є важливим та допомагає зберегти фізичне та психічне здоров'я. Психологічна стійкість студента – успіх в навчанні, його ключ до успіху в сучасному суспільстві, можливість реалізувати себе в будь-яких сферах. Психологічний супровід здобувачів вищої освіти у ЗВО – це система заходів направлених на діагностику та профілактику ймовірних соціальних та психологічних ситуацій, надання психологічної допомоги та підтримки. Така допомога однозначно підвищує якість освіти.

Однією з головних проблем є недостатнє забезпечення музичних закладів технічними засобами для навчання студентів з інклюзивними потребами. Наприклад, спеціалізовані музичні інструменти або програми можуть бути дорогими та не завжди доступними в рамках актуальних бюджетів освітніх установ. Другою проблемою є недостатня підготовка педагогів у питаннях інклюзії. Не всі викладачі мають належну кваліфікацію або досвід роботи з інклюзивними студентами, що впливає на якість освітнього процесу. Водночас перспективи розвитку інклюзивної музичної освіти відкривають нові горизонти для впровадження інноваційних методик і технологій. Зокрема, використання сучасних комп'ютерних технологій та інтерактивних платформ дозволяє викладати музику студентам з різними потребами, створюючи рівні можливості для кожного. Також у сучасній освітній діяльності викладач має змогу підвищити кваліфікацію у сфері інклюзії через проходження курсів підвищення кваліфікації, різноманітних тренінгів та майстер класів, тим самим розвиваючись та вдосконалюючись. Державні програми підтримки інклюзивної освіти також можуть сприяти розвитку цього

напряму. Впровадження інклюзії в музичні дисципліни потребує законодавчої підтримки, а також фінансування на забезпечення технічних ресурсів і навчання педагогів. Інноваційні проекти, що поєднують традиційні методи навчання з новими технологіями, можуть бути успішним прикладом інтеграції студентів з інклюзивними потребами в музичну освіту. Досвід країн із розвинутою системою інклюзивної освіти може стати корисним для українських закладів. Зокрема, у країнах Європи та Північної Америки широко застосовуються адаптивні музичні технології, що дозволяють студентам з різними потребами повноцінно включатися в музичну діяльність. Інклюзивні фестивалі, музичні конкурси, оркестрові проекти з участю студентів з інклюзивними потребами є чудовими прикладами того, як інклюзія може сприяти соціалізації та розкриттю творчого потенціалу.

Висновки. Отже, інклюзивний підхід у музичній освіті має велике значення для роз-

витку музично-творчих здібностей студентів. Він дозволяє створювати середовище, де кожен студент, незалежно від своїх фізичних чи когнітивних можливостей, має право на повноцінний розвиток і самовираження через музику. Інклюзія в музичних дисциплінах сприяє не тільки розвитку музично-творчих здібностей студентів, але й формуванню у них навичок соціалізації, впевненості у собі та креативного мислення. Розвиток інклюзивної музичної освіти потребує комплексного підходу, що включає підготовку педагогів, розробку адаптивних методик, технічну підтримку та інтеграцію інноваційних технологій. Це не тільки допоможе забезпечити доступ до освіти для студентів з особливими потребами, але й сприятиме загальному підвищенню якості музичної освіти. Таким чином, інклюзія у музичній освіті є не просто модним трендом, а необхідністю сучасної педагогічної практики, яка відповідає викликам сьогодення і дозволяє створити сприятливі умови для розвитку творчого потенціалу кожного здобувача освіти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кірнарська Д. Психологія спеціальних здібностей: Музичні здібності. Таланти ХХІ століття, 2004.
2. Клименко В. Психологія творчості: навч. посіб. Центр навчальної літератури, Київ, 2006. С. 480.
3. Концепція розвитку педагогічної освіти, 2018. Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-konceptsiyi-rozvitku-pedagogichnoyi-osviti>
4. Blair, Deborah. Learner agency: To understand and to be understood. British Journal of Music Education. 2009. 173–187 p.
5. Alice M. Hammel, Ryan M. Hourigan. (2017). "Teaching Music to Students with Special Needs: A Practical Resource". Oxford University Press. 209 p.
6. P. Sh. Campbell (2018). Music, Education, and Diversity: Bridging Cultures and Communities. Teachers College Press, 2018. 214 p.
7. Joseph N. Straus. «Extraordinary Measures: Disability in Music» (2011). Available: https://www.researchgate.net/publication/262094041_Extraordinary_Measures_Disability_in_Music_by_Joseph_Straus
8. Зязюн І. А., Кудінова О. І. Музична освіта в умовах інклюзії: методичні аспекти. Вісник педагогічних наук України. Випуск № 6. 2021. С. 48–53.
9. Базиль В. О. Проблеми впровадження інклюзивного навчання в музичну освіту України. Науковий вісник НМАУ ім. П. І. Чайковського. Випуск № 3. Київ, 2020. С. 112–119.
10. Чепурна О. М. Теоретичні засади розвитку музично-творчих здібностей у контексті інклюзивної освіти. Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. Серія 14: Теорія та методика мистецької освіти. 2020, С. 130–135.
11. ЮНЕСКО. Інклюзивне навчання та його вплив на розвиток студентів у сфері мистецтва. Париж : UNESCO, 2018. С. 145.

REFERENCES

1. Kirnarska D. (2004) Psychology of special abilities: Musical abilities. Talents of the 21st century.
2. Klymenko V. (2006) Psychology of creativity: teaching. manual Center for educational literature, Kyiv, p. 480.
3. Concept of development of pedagogical education, 2018. Access mode: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-konceptsiyi-rozvitku-pedagogichnoyi-osviti>
4. Blair, Deborah. (2009) Learner agency: To understand and to be understood. British Journal of Music Education. 173–187 p.
5. Alice M. Hammel, Ryan M. Hourigan. (2017). "Teaching Music to Students with Special Needs: A Practical Resource". Oxford University Press. 209 p.

6. P. Sh., Campbell. (2018). *Music, Education, and Diversity: Bridging Cultures and Communities*. Teachers College Press, 2018. 214 p.
 7. Joseph N. Straus – “Extraordinary Measures: Disability in Music” (2011). https://www.researchgate.net/publication/262094041_Extraordinary_Measures_Disability_in_Music_by_Joseph_Straus
 8. Zyazyun, I. A., and Kudinova, O. I. (2021) Music education in conditions of inclusion: methodical aspects. *Bulletin of Pedagogical Sciences of Ukraine*. Issue No. 6. P. 48–53.
 9. Bazyl, V. O. (2020) Problems of introducing inclusive education in music education of Ukraine. *Scientific Bulletin of the NMAU named after P. I. Tchaikovsky*. Issue No. 3. Kyiv, P. 112–119.
 10. Chepurna, O. M. (2020) Theoretical foundations of the development of musical and creative abilities in the context of inclusive education. *Scientific journal of the NPU named after M. P. Dragomanov. Series 14: Theory and methods of art education*. P. 130–135.
 11. UNESCO (2018) *Inclusive education and its influence on the development of students in the field of art*. Paris : UNESCO, P. 145.
-

K. M. P'YAVKA

*Accordion Lecturer at Department of Theory, Methods of Music Education and Instrumental Training,
Municipal Higher Educational Institution “Lutsk Pedagogical College”
of the Volyn Regional Council, Lutsk, Ukraine
E-mail: kpyavka@lpc.ukr.education
<https://orcid.org/0000-0002-0453-454X>*

INCLUSIVE APPROACH TO DEVELOPING STUDENTS' MAJOR IN MUSIC PEDAGOGY MUSICAL AND CREATIVE ABILITIES

This article explores the significance of an inclusive approach in the development of musical and creative abilities among students pursuing music specialties. In contemporary education, inclusivity is a key component in ensuring equal access to learning opportunities, regardless of students' abilities, backgrounds, or special needs. The paper highlights the ways in which inclusive pedagogical strategies foster a supportive and adaptive environment, promoting creativity and artistic growth for all learners. The study examines various methodologies that are effective in addressing the diverse needs of music students. By integrating individualized learning plans, differentiated instruction, and assistive technologies, educators can create a learning atmosphere where every student has the potential to thrive. Furthermore, the article discusses the role of collaboration and peer learning in enhancing both technical and creative skills. Inclusive education not only supports students with disabilities but also encourages diversity in musical expression, enriching the educational experience for all participants. This article by emphasizing the importance of continuous professional development for music educators to remain responsive to the evolving needs of their students. Through an inclusive approach, educators can ensure that all students, regardless of their abilities, can fully develop their musical talents and creative potential, ultimately contributing to a more diverse and innovative musical culture.

Key words: *musical and creative abilities, inclusive education, musical education, musical specialties, creative potential.*